

הפגיעה במעמד הנשים כאתגר לביטחון הלאומי

פנינה שרביט ברוך ותמי קנר | 16 באוגוסט, 2023 | גיליון 1752

בשבעת החודשים שעברו מיום הקמתה הובילה הממשלה, יחד עם יתר חברי הקואליציה, שורה של מהלכים: בחקיקה, בהחלטות תקציביות, במינויים ובשינויים פרסונליים, שפגעו במעמד הנשים בישראל. פגיעה זו בעייתית לא רק ברמה הערכית המהותית, אלא היא גם בעלת השלכות מסוכנות על יציבותה של המדינה, כלכלתה וביטחונה הלאומי.

פגיעת הממשלה במעמד הנשים בישראל וזכויותיהן

לאחר שנים רבות שבמהלכן נרשמה מגמת עלייה בייצוג נשים בכנסת, בממשלה ובפקידות הבכירה, אשר הגיעה לשיא בזמן ממשלת בנט-לפיד, הממשלה הנוכחית מתאפיינת בתת ייצוג של נשים ובהדרתן מתפקידי מפתח. וכאשר נשים מיוצגות פחות ואינן נמצאות במוקדי קבלת ההחלטות – הנושאים החשובים לקידום נשים אינם מטופלים וזכויות נשים נפגעות.

פערי הייצוג בין נשים לגברים באים לידי ביטוי בנתונים מספריים: שש שרות בממשלה לעומת 26 שרים, שתי מנכ"ליות לעומת 32 מנכ"לים, 29 ח"כיות לעומת 91 ח"כים, שרה אחת בקבינט הבטחוני-מדיני לעומת תשעה שרים, שתי שרות בוועדת השרים לענייני חקיקה לעומת תשעה שרים. רוב הנשים בממשלה קיבלו לידיהן תיקים פחות מרכזיים, דוגמת מודיעין והסברה. במקביל פוטרו נשים מתפקידי הפקידות הבכירה.

תת-ייצוג של נשים היה קיים גם לפני ממשלה זו, ועדיין לאורך השנים נרשמה מגמת שיפור כתוצאה מיישום מדיניות רשמית שקידמה שוויון מגדרי. ואולם, בקואליציה הנוכחית חברות מפלגות שמקדמות תפיסות עולם דתיות, הדוגלות בעליונות גברית המתנגשת עם תפיסות של שוויון מגדרי, כששתיים מהן (יהדות התורה וש"ס) אף מסרבות לכלול נשים בשורותיהן. גם במפלגות האחרות יש מעט מאוד נשים, וחלקן אף דוגלות בעמדות אנטי פמיניסטיות. נראה אפוא, שבממשלה זו השוויון, לא זו בלבד שאינו מיוחל, אלא הוא נתפס כבלתי רצוי.

המחשה לכך ניתן למצוא בגניזת הקמפיין שנועד לעודד נשים להתמודד בבחירות המתקרבות לרשויות המקומיות. את הגניזה קידמה לא אחרת מאשר השרה לקידום מעמד האישה, מאי גולן, שהובילה גם לפרישת מנהלת הרשות לקידום מעמד האישה, איילת רזין בית-אור, לאחר שנה וחצי בתפקיד. יתרה מזאת, הממשלה [אשרה](#) בקריאה טרומית את פירוק הרשות העצמאית לקידום מעמד האישה והחלפתה בגוף פוליטי נטול עצמאות וסמכויות, הכפוף כולו לשר/ה. המטרות המרכזיות של הרשות, ביניהן: קידום פעילות למניעת אלימות נגד נשים,

תיאום בין הגופים המטפלים במעמד האישה בישראל, וקידום חינוך, חקיקה ואכיפה בתחומים אלה, נמחקו מהצעת החוק, שלא הגדירה כלל את תפקידי הגוף הפוליטי החדש שיוקם.

פוטנציאל הפגיעה בזכויות הנשים ניכר גם בשורת מהלכים נוספים, ביניהם: גניזת היוזמה להארכת חופשת הלידה לאבות בשבועיים; החלטת נציבות שירות המדינה להשתמש בטפסים, מודעות ומסמכים רשמיים בלשון זכר בלבד, ללא לוכסן; ההצעה לתיקון חוק איסור אפליה, שתאפשר להפלות במתן שירותים ובמכירת מוצרים מטעמי אמונה דתית, ותכשיר אפליית להט"בים, ערבים ונשים (למשל בגלל לבושן); ההצעה, שהוקפאה בינתיים, לאסור תפילה מעורבת בכותל, ולקבוע ענישה על לבוש לא צנוע; וההצעה להרחיב את סמכויות בתי הדין הרבניים.

חשש מרכזי נוסף נובע ממהלכים המקדמים הפרדה מגדרית במרחב הציבורי, למשל בגנים לאומיים ובשמורות טבע. הצעת החוק של חה"כ שמחה רוטמן, המבקשת להכפיף רבני יישובים ושכונות לרבנות הראשית כסמכות בלעדית, צפויה להוביל להדרת נשים מטקסים ותפילות. המגמה הנוכחית מעלה חשש כי תוביל בהמשך להדרה כוללת שתבוא לידי ביטוי, למשל, במניעה מנשים לשיר או לשאת דברים באירועים רשמיים. האווירה מחלחלת גם לציבור הרחב וניכרת עלייה בתופעות של סירוב להעלות נשים לאוטובוסים, לעיתים בשל עצם היותן נשים ובמקרים אחרים בעוון "לבוש לא צנוע".

מעבר לכך, הממשלה איננה עומדת לצד הנשים אפילו כשמדובר בנושא שאמור להיות בקונצנזוס של מאבק באלימות נגד נשים. כך למשל, החוק למתן צו לאזוק אלקטרוני של גברים אלימים, שהעביר השר איתמר בן-גביר, הקשיח את התנאים למתן הצו לעומת הצעת החוק שאושרה בעבר, תוך התעלמות מהמלצות הגופים המקצועיים. במקביל מקדם השר הצעת חוק שתקל את התנאים לקבלת רישיון לנשיאת נשק, תוך התעלמות מהאזהרות בדבר האיום שייווצר על הביטחון האישי של נשים. לעומת זאת, הצעת החוק למניעת אלימות כלכלית, שעברה בעבר בקריאה ראשונה, נבלמת על ידי הממשלה.

בנוסף לכל אלה, ה"רפורמה המשפטית" שמקדמת הממשלה ומיועדת להחליש את כוחם של בתי המשפט, משליכה ישירות על מעמד הנשים בישראל. בית המשפט הוא זה שהבטיח לאורך השנים את מימוש זכות השוויון של נשים, בין היתר באמצעות הקביעה שיש לפתוח את קורס הטיס לנשים, למנות נשים למועצות דתיות ולאפשר להן לשמש כטוענות רבניות, וכן במניעת הפרדה בין גברים ונשים בבתי קברות ובמרחב הציבורי, ובסוגיות רבות אחרות. העברת [החוק לביטול עילת הסבירות](#), וחלקים נוספים ברפורמה המתוכננת, עלולים להותיר את נשות ישראל ללא הגנה מול שלטון שמבקש לעצמו כוח בלתי מוגבל ושאינו מאמין בשוויון מגדרי.

כך, בשורה של מהלכים, הצליחה הממשלה להחזיר את מעמד הנשים בישראל כמה וכמה עשורים אחורה, ונדמה שהיד עוד נטויה.

הפגיעה בנשים והסכנה לביטחון לאומי

מהלכי הממשלה הפוגעים בזכויות נשים משליכים על החברה הישראלית כולה - על היציבות הפוליטית, הצמיחה הכלכלית ועל הביטחון הלאומי של המדינה.

ברמה הערכית, דמוקרטיה נועדה להבטיח שוויון והעדר אפליה, ולכן שוויון מגדרי הוא ערך בסיסי במשטר דמוקרטי. נוכחותן של נשים בזירה הציבורית מחויבת מבחינת ערכים דמוקרטיים כגון שוויון ופלורליזם. היא גם חיונית לביצור מעמדן בחברה ולהנחלת התפיסה הרואה בנשים אזרחיות שוות ערך.

מקובל לזהות פגיעה בזכויות נשים, למשל בהדרתן מהמרחב הציבורי, כסמן לנסיגה של דמוקרטיה במדינות. כך, במדינות כמו טורקיה, הונגריה ופולין, לוותה הפגיעה במשטר הדמוקרטי בפגיעה מקבילה בזכויות הנשים במדינות אלו.

אולם, שוויון מגדרי הוא לא רק צודק אלא גם חשוב והכרחי. [מחקרים מצביעים](#) על קשר ישיר בין שוויון מגדרי לבין הצמיחה הכלכלית והיציבות הפוליטית של המדינה. מעמדן של הנשים משקף את רמת הקדמה של מדינות העולם, שכן קיים מתאם חיובי בין רמת החיים במדינות לרמת השוויון לנשים. מדינות שבהן הנשים מועצמות - הן בטוחות יותר ומשגשגות יותר. השגשוג של המדינה משליך באופן ישיר על הביטחון הלאומי. מדינה יציבה כלכלית יכולה להשקיע יותר בביטחון. במדינה כמו ישראל, הנתונה לאיומים חיצוניים מתמשכים, פגיעה אפשרית בתקציב הביטחון עקב פגיעה בכלכלה היא סכנה מוחשית לביטחון הלאומי.

ברמה המעשית, בהרחקה והדרה של נשים, מוותרת הממשלה על משאב מרכזי - של הון אנושי איכותי של נשים שלהן פוטנציאל עצום של ידע, יכולת ומוטיבציה. באופן קונקרטי, הרחקת נשים מתפקידים מהותיים בגופי הביטחון תוביל לפגיעה קשה בתפקודם. כמו כן, מחקרים מוכיחים כי שילוב נשים בתהליכי קבלת החלטות משפר את ההחלטות המתקבלות.

מעבר לכך, קיים חשש ממשי שפגיעה בשוויון המגדרי תוביל לעזיבה מסיבית של [אוכלוסיות חזקות](#). לאחרונה נשמעות עוד ועוד התבטאויות בדבר כוונת עזיבה אם תאבד המדינה את אופייה הליברלי. בעוד שחיים במדינה פחות ליברלית יהיו מאתגרים עבור גברים ליברלים, עבור נשים ליברליות הם יהיו בלתי נסבלים. נשים לא יהיו מוכנות לחיות במדינה שבה הן אזרחיות סוג ב', ובאופן טבעי, נשים שיעזבו לא יעזבו לבדן, אלא עם בני משפחתן.

[בריחת מוחות](#) היא [סכנה ממשית](#) שעלולה לגרום לנזק חסר תקדים למדינה. עזיבה של גורמים המהווים את עמוד השדרה המקצועי, הכלכלי, העסקי, האקדמי והתרבותי של ישראל, תדרדר את המדינה כלכלית ותשליך על יציבותה ועל הביטחון הלאומי שלה. די בעזיבה של [כמה עשרות אלפים](#), כדי שיהיו לכך השלכות קשות למדינה כולה. עזיבה כזו תוביל לפגיעה ברמת ההון האנושי, לאובדן תשואה על ההשקעה הלאומית בחינוך, הכשרה והשכלה גבוהה, ולאובדן הכנסות ממיסים. כן היא תפגע פגיעה אנושה בפיתוח הכלכלי והטכנולוגי של המדינה, ההכרחיים לביסוס עצמתה. ניתן רק לדמיון מה יקרה אם תהיה [עזיבה מסיבית](#) של רופאות,

מהנדסות, מדעניות, ושל בני זוג, השייכים בדרך כלל לעולמות דומים. ככל שתתרחב העזיבה גם לצמרת הביטחונות ולפקידות הבכירה של המדינה, ייווצר איום ישיר על הביטחון הלאומי.

אין מדובר בחשש תיאורטי. זה בדיוק מה שקרה במדינות שבהן נשחקו הערכים הדמוקרטיים והליברליים – למשל בארגנטינה, בלבנון, בטורקיה, ברוסיה, בהונגריה ובפולין.

מעל לכל, הכרסום בשוויון המגדרי פוגע אנושות בלכידות החברתית ובחוסן הלאומי, המהווה רכיב חשוב בביטחון הלאומי. נשים ליברליות חשות מאוימות מצד גורמים היושבים בממשלה. מבלי להרגיע באופן אמיתי את החשש האמור, לא תהיה אפשרות לתהליך של איחוי ולשיקום הלכידות החברתית במדינה.

יש לקוות שראש הממשלה ושאר חברי הקואליציה, לכל הפחות אלו המחזיקים בעצמם בעמדות ליברליות, יתעוררו בזמן וישימו סוף למהלכים המסוכנים הפוגעים בשוויון המגדרי במדינה - אם לא למען קידום ערכים דמוקרטיים ולכידות חברתית, אזי למען הביטחון הלאומי.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט